ՊԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համր. 10 Մէճ.
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամս. » Կ. Պոլսոյ » 5 »
» » Գաւառաց » 6 »
Օտար երկիրներու » 21/2 Լիրա

Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ, երկու անգամի համար 2 ղրշ է. ... գամիներու համար զատ սակ լինի։ ...ր Թիւ 40 փարա արժամ ։

ՄԱՍԻՍ
ԼՐԱԳԻՐ

ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՊԱՅՄԱՆՔ

Դուրս գնացած լրագրաց ճանրոց ծախքը խմբագրութեան վրայ է ։

Լրագրոյ վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն Խմբագիր—Տնօրէնին պէտք ուղղուի, Կ. Պոլիս Պահճէ-Գաբու Ճէլալ պէյ խան Թիւ 31 Մասիսի գրասենեակը ։

Ցանրոց ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր ։

Զտպուած նամակ, յօդուած, ետ չեն տրուիր ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հեռագրական լուրեր. — Ներքին լուրեր. — Քաղաքական. — Վան, կարեւոր հաստատութիւն մի, (Բիւզանդ). — Խնամատար Ընկերութիւն Վանայ, և իւր Որբանոցը, Տեղեկագիր. — Կրթական կարեւոր դիտողութիւն, Վարժարան Մուրատ-Ռափայէլեան, (Բժիշկ ամն). — Բանաստեղծական, ի Հ. Սերովբէ Տէրվիշեանէ (Շար.) — Ընտանեկան, (Ս. Եղգշեան) (Շար.) — «Պատարագ» բառին ստուգաբանութիւնը. — Հեռագրաց Մնացեալ մասը. — «Վայելք» հանդէս. — Դրամական. — Ծանուցմունք ։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 1 ՄԱՅԻՍ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ Պ. ՊԱՐԹԷԼԷՄԻ ՍԷՆԹ-ԻԼԷՐԻ ԹՈՒՆՈՒԶԻ ԽՆԴՐՈՅՆ ՎՐԱՅ

Այս առաւօտ հասած հեռագիր

Փարիզ 11 մայիս.

Ֆրանսայի արտաքին գործոց նախարար Պ. Պարթէլէմի Սէնթ-Իլէր ամսոյս 9ին Թունուզի խնդրոյն վրայ շրջաբերական մի ղրկեց Ֆրանսական դեսպանաց, յորում կը հաստատէ թէ Թունուզի նկատմամբ Ֆրանսայի կառավարութիւնը միակ նպատակ մ'ունի, որ է Ճէզայիրի ապահովութիւնը պահպանել։ Շրջաբերականը կը բացատրէ Ճէզայիրի արեւելեան սահմանագլխոյն վերայ չարունակ տեղի ունեցող թշնամական արարքն, և կը հաստատէ թէ Ճէզայիրի և Թունուզի միջեւ կանոնաւոր սահմանագիծ մ'որոշուած չլինելով, այս պակասը պէտք է լնուլ։ Ուստի Ֆրանսական զօրաց Թունուզի վրայ ըրած կռուելուն առաջին նպատակն է Ճէզայիրի արեւելեան սահմանագլխոյ վերջնական խաղաղացումը ։

«Բայց, կ'ասէ շրջաբերականը, բարեկարգութիւնը վերահաստատել բնաւ օգուտ չունի, եթէ սահմանակից պետութիւնը միշտ թշնամի մնայ և ապանայ մեզ, հարկ անհրաժեշտ է որ Թունուզի Պէյն այնպիսի դաշնակից մի լինի մեզ. որոյ հետ կարենանք անկեղծաբար համաձայնիլ. պէտք է որ նա լինի այնպիսի դաշնակից մի, որ փոխադարձ բարեկամութիւն ցոյց տայ մեզ, և չը գիջանի օտարաց թշնամական թելադրութեանց։»

Շրջաբերականը կը յիշեցնէ թէ Թունուզի կառավարութեան Ֆրանսայի նկատմամբ տրամադրութիւններն յանկարծ փոխուեցան այնպիսի նուրբ պարագաներով, որոց մէջ մանելու հարկ չը կայ, և յանկուցն պատերազմ մի մղեցաւ բոլոր Ֆրանսական ձեռնարկութեանց դէմ ի Թունուզ, և այս ալ յարատեւ չարակամութեամբ ։

Շրջաբերականը կ'ապացուցանէ թէ Թունուզ անկախ է Դրնէն, թէ միայն կրօնական կապով յարեալ է նմա ։

Կը հաստատէ թէ Թունուզի Պէյերը միշտ իբր անկախ վեհապետ վարուած են և միշտ այնպէս ճանչուած ։

Կը յիշեցնէ թէ Թուրքիա ինքն ալ կը ճանչէր զայս, որովհետեւ 1864 դարուն մէջ միշտ իր վրայէն նետած է Պէյերը (Թունուզցի) ծովապատառակաց գործերուն պատասխանատուութիւնը։

«Զարմանալի չէ ուրեմն որ Ֆրանսա չուզէ ճանչել Դրան գերիշխանութիւնը Թունուզի վրայ ։»

«Դիտել կը տայ թէ ընդունելով որ Թունուզի Պէյը պարզ Վալի մ'եղած ըլլայ, Ֆրանսա իրաւ հարցնել Դրան.

«Ինչո՞ւ համար երկու տարիէ ի վեր չարգիլեց Պէյին այն կերպ վարմունքը Ֆրանսայի դէմ ։

«Ինչո՞ւ համար Դուռը ներկայ տագնապին առաջքն առնելու համար բան մի չըրաւ ։»

Շրջաբերականը կ'աւելցնէ.

«Պէտք է որ այս տագնապը դաշնադրութեամբ մի լուծուի, որ Ճէզայիրի ապահովութեան երաշխաւորէ սահմանագլխոյս արշաւանքներուն և այն նենգաւոր մեքենայութեանց դէմ, որոց խիստ յաճախ զոհ եղած է Պէյին արքունիքն ։

«Այս է մեր ձեռնարկութեան կրկին նպատակն, և ես չեմ վախնար ասելու թէ Եւրոպայի մէջ ընդհանուր հաւանութիւն գտած ենք այն ամեն տեղ՝ ուր միտքերն անհիմն նախապաշարմամբք կուրցած չեն ։ Մեք կատարեալ բարեկամ ենք Դրան և Թունուզի. ուրիշ բան չենք ուզեր Պէյէն, բայց միայն թշնամի չլինել մեզ ։»

Հեռագրոյ մնացեալ մասը վերջին երեսը դրուած է ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսերական հրամանաւ՝

Իւլայի առաջին աստիճանը տրուեցաւ Պետական խորհրդոյ անդամ Թէվֆիգ էֆէնտիին ։

Բ. աստիճանը տրուեցաւ նորէն նահանգաց դիւանին պետ Նայիլ պէյի ։

Կարնոյ վճռաքննիչ ատենին ընդհանուր դատախազ Ահմէտ Ֆեթհի պէյ նոյն պաշտօնով Պաղտատ ղրկուեցաւ Միւթէմայիզի ատեանը ։

Անգլիոյ արտաքին գործոց նախարարութեան խորհրդական Սըր Ջօրճ Տիլք վերջերս ծանուցած էր խորհրդարանին մէջ թէ տէրութեանց միջեւ Արեւելեան երեք խնդրոյ վրայ համաձայնութիւն գոյացած լինելով, այժմ որ Հելլենականը լուծուած է, եղիպտական խնդիրն և բարենորոգմանց խնդիրը ձեռք պիտի առնուին ։ Վագըլթ՝ Անգլիական պաշտօնէին այս ըսելուցման կը պատասխանէ, հաստատելով իւր [illegible]քական անտարբերութեան մէջ թէ Բ. Դրան ներքին գործոց կարգադրութիւնն Եւրոպական տէրութեանց ձեռքը չպիտի թողու ։

Կը յիշուի թէ մի քանի ամիս առաջ Բ. Դուռն հրաւէր մի կարդացած էր իւր պարտատերաց, որ իրենց կողմէ պատուիրակ կարգեն իրեն հետ համաձայնութեան գալու համար ։ Լօնտրայի և Փարիզի դրամական հաստատութիւնք այս մասին ինչ ինչ վերապահումներ ըրած և պայմաններ առաջարկած էին ։ Թուրք լրագիրը կը ծանուցանէ այժմ թէ Բ. Դուռն հաւանութիւն տուեր է այդ պայմանաց, և հետեւաբար, Օսմանեան արժեթղթատերաց ներկայացուցիչներն ի մօտոյ Կ. Պոլիս պիտի գան Բ. Դրան հետ ուղղակի բանակցութեան մտնելու համար ։

Հելլէնական սահմանագլխոյ խնդրոյն վերայ կնքուելիք պայմանագրին պատրաստութեան համար Բ. Դրան կողմէ կարգեալ պատուիրակները պայմանագրի մասնական ծրագիր մի ներկայեցին դեսպանաց ։ Յիշեալ ծրագիրը՝ գլխաւոր կէտին՝ այն է Յունաստանի թողուած տեղերը պարպելու և յանձնելու եղանակին չվերաբերիր, այլ միայն կրօնի և անշարժ սեփականութեանց ։

Կրօնի մասին՝ Բ. Դուռն ինչ ինչ արտօնութիւններ կը պահանջէ իսլամ ժողովրդոց համար. իսկ անշարժ սեփականութեանց համար կ'առաջարկէ որ թողուած երկիրներուն մէջ գտնուած արքունական կամ պետական կալուածոց և սեփականութեանց մատակարարութիւնն ինք ընէ, և զօրանոցներուն և այլ հասարակային շէնքերուն համար դրամական փոխարինութիւն կը պահանջէ ։ Ծրագիրը նաև տէրութեան ընդհանուր պարտքէն Թեսալիոյ ինկած բաժնին համար վերջին հինգ տարիներու եկամտից միջին գումարն հիմ բռնել կ'առաջարկէ ։

Կ'ասուի թէ դեսպանք այս ծրագիրը քննելով՝ մեծ բարեփոխումներ առաջարկեր են ։

Երէկ Օսմանեան պատուիրակներն և դեսպանք նիստ ըրին Անգլիոյ դեսպանատան մէջ, և նախնական խորհրդակցութեամբք զբաղեցան. այսօր խնդրոյն հիմն ձեռք պիտի առնուի Թուրքօ-Հելլենական պայմանագրոյ մասին ։ Տրուած որոշման համեմատ, այս գումարումներն անգամ մի Օսմանեան Ա. պատուիրակ Սէրվէր փաշայի անգամ մ'ալ դեսպանաց երիցագունին՝ Հայֆէլտ կոմսին՝ նախագահութեան ներքեւ տեղի պիտի ունենան ։

Թունուզի դէպքերն պատուապէս կը ներգործեն Իտալիոյ վերայ, ուր ներկայ հաշտարար նախարարութիւնն անկայուն վիճակ մ'ունի, և չկրնար հզօրապէս դիմադրել հակառակ կուսակցութեան, որ Ֆրանսայի երկրակալութեանց դէմ գործնական միջոցներ կը պահանջէ ։ Վագըլթ կ'իմանայ այսօր թէ պաշտօնական տեղեր լուր եկեր է ծանուցանող թէ Իտալիոյ մէջ նախարարական նոր փոփոխութիւն մի կ'սպասուի ։

Աւստրիոյ գահաժառանգ Ռիւտոլֆ իշխանին Օսմանեան երկիրներն այցելութիւն ընելով վայելած համակրալից ընդունելութեան համար շնորհակալեաց՝ Աւստրիոյ կայսրը Ս. Ստեփաննոսի ականակուռ պատուանշանն ընծայած է Վեհ. Սուլթանին, որ այժմ յատկապէս կը պատրաստուի եղեր Վիեննայի մէջ ։

Թունուզի կողմէն այսօր վաղը [illegible]

Հակառակ Ֆրանսական կառավարութեան ազդարարութեանց, Օսմանեան զրահաւորք ճամբայ ելած են Թունուզի ափն երթալու համար ։ Արդ, Ֆրանսա իմաց տուած էր թէ իւր նաւատորմիղը պիտի արգիլէ Օսմանեան նաւերը Թունուզի եզերքը մերձենալէ, և այժմ ժամէ ի ժամ լուր կ'սպասուի այն ընդունելութեան վերայ, զոր Ֆրանսական նաւատորմիղ պիտի ընէ Օսմանեան նաւատորմին ։

Բ. Դուռը խիստ հրամաններ ղրկեց Դարդանելի հրամատարաց որ գիշերները բնաւ թող չտան նաւերու մտնելու, — կանոն մի, որ ժամանակէ մ'ի վեր թուլութեամբ կը գործադրուէր ։

Մաքսատան վերատեսչութիւնն իւր գաւառական պաշտօնակցաց ամսականները վերջերս զեղչելով, ամսին 70000 ղրուշի խնայողութիւն մի գոյացուցած էր, և այժմ որոշեր է ասոր կարգի պաշտօնատարաց ամսականներուն վրայ յաւելուլ ընել ։ Ցարդ մաքսատան բոլոր պաշտօնատարաց ամսականներէն 2 առ 100 փար կը գրուէր նոյն պաշտօնատարաց հանգստեան թոշակին յատկացեալ սնտուկին համար, իսկ այժմ 5 առ 100 փար դնել որոշուած է, և յիշեալ սնտուկը Բ. Դուռը տարուած է ։

Պաշտօնապէս կը ծանուցուի այսօր թէ 2-3 ամիսէ ի վեր Էրղանայի (Նահանգ. Քարբերդի) կեդրոնական բանտին և բուն իսկ քաղաքին մէջ ծագած թիփիւսի հիւանդութիւնն անհետացած է այժմ ։

Թէքէճէանը Հագիգաթ կը ծանուցանէ թէ Այասուլաղ խուրյ անուամբ Դամասկոսցի վաճառական մի՝ մանկացեալ Հանման սեղանաւորական ընկերութենէն 57,000 ոսկի պահանջք ունենալով, նախագատ ատենին առջեւ դատ բացած է ։

Կրթական նախարարութեան հրամանաւ՝ այսուհետեւ որ և է գիրք կամ պարբերական գրութիւն չպիտի կրնայ տպուիլ, եթէ տպագրիչը կանխաւ երկու ձեռագիր օրինակ չյանձնէ կրթական նախարարութեան, ուր այն երկու ձեռագիր օրինակները պիտի բաղդատուին, և երբոր հաւանութիւն առնու, օրինակներէն մին թուղթէ պատեանի մի մէջ ծրարեալ ու կնքեալ անդ պիտի մնայ, և միւսը տպագրիչին յանձնուի ։

Տպագրութեան աւարտելէն յետոյ, տպեալը նորէն պիտի ներկայի կրթական նախարարութեան, որ պիտի բաղդատէ զայն ձեռագիր օրինակին հետ, և այս քննութենէն յետոյ վաճառման հրաման պիտի կրնայ տրուիլ ։

Մայրաքաղաքիս Յունաց Բրոտօս անուն բարեգործական ընկերութիւնն իւր մարդասիրական պաշտօնը կը շարունակէ՝ առանց կրօնի և ազգի խտրութեան օգնութիւն բաշխելով կարօտելոց ։

Վերջին օրերս 40 Քրիստոնեայ, իսլամ և Հրեայ աղայոց հագուստ շինեց ։ Հագիգաթ իմանալով նաև թէ յիշեալ ընկերութիւնն իսլամ կրօնին վերաբերեալ մէկ մէկ գիրք ալ բաժներ է իսլամ աղայոց, մեծ գովեստ կը խօսի ընկերութեան վերայ, և ասկէց առիթ առնելով՝ Յունական ընկերութեանց վերայ մինչև ցարդ պարտած անհաճոյ զրոյցները զրպարտութիւն կը համարի ։ «Մեր Յոյն հայրենակիցները, կ'ասէ, կ'ապացուցանեն ասով թէ մտածեալ կ'ուզեն մեզ՝ մեր մանկանց զգեստ շինելով և կրօնական գիրքեր բաժնելով. Թէպէտ [illegible] վերայ գոհութիւն յայտնելու համար. բայց մեք մինչև իսկ կը մերժեմք այն անձանց կարծիքը թէ քանի մ'իսլամ մանկանց հագուստ շինելով՝ Յունական ընկերութեանց և մամլոյն դիտումները չեն կրնար ծածկուիլ ։ Մեք չենք կարծեր որ Յոյն լրագիրք մեր շնորհակալեաց յայտարարութիւնն հեգնութիւն համարին ։»

Անպաշտօնութեան կամ հանգստեան թոշակ ստացող անձինք մարտի ամսականն ստացած չլինելով մեծ նեղութեան մէջ ինկեր, և՝ ըստ Վագըլթի՝ աղերսագիր մատուցեր են Առաջին Նախարարին, նա ալ Ելմտական Նախարարին յանձնարարել որ նոցա մարտի ամսականը վճարէ ։

Փարիզէն գրուած նամակ մի կը ծանուցանէ թէ Թոյրան բնակեալ Պ. Մ. Վալեանոյ անուն մեծահարուստ Յոյն վաճառականին անդրանիկ որդին՝ Սթէֆանաքի Ռալլի դստեր հետ ամուսնանալով, փեսուին հօրեղբայրը՝ Պ. Ա. Վալեանոյ, որ Մարսիլիա կը նստի 2,500,000 ֆրանքի փոքրիկ չէք մ'ընծայ ղրկեր է հարսին ։ Պ. Մ. Վալեանոյ ալ տարեկան 300,000 ֆրանքի եկամուտ կապեր է իւր որդւոյն ։

Երզնկայէն հեռաւոր լուրերը կը գրեն մեզ.

«Ժողովրդեան նիւթական տառապանքն հետզհետէ աւելնալու վերայ է, գործ և առեւտուր բոլորովին դադարեալ վիճակի մէջ, աղքատութիւնը նորանոր զոհեր կը պատրաստէ, թէ և ժողովուրդը դադրած չէ, այլ աւելի ես կազդուրած գործ գտնելու և աշխատելու ։

«Այս տարի հողագործք սովորականէն աւելի կ'աշխատին բամպակի, բաժմթեխի և այլ շահաւոր եղած բուսոց մշակութեան, և առանք ալ ախիծնի փորձերու ետեւ ինկած են և յաջողութիւն մեծ յուսով կ'սպասեն ։ Արտօրէից և բուսոց վիճակը խիստ լաւ և առատ կ'երեւի ըլլալ, նոյնպէս մրգերինը. — այս ամենուն մէջ դրամական տագնապը կը շարունակէ, մանաւանդ գեղացւոց քով. այնպէս որ 50-60 աւանէ բաղկացեալ գիւղի մը մէջ չատ դժուար է 100 ղրուշ գտնել ։

«Կառավարութիւնն իւր տուրքերը կը պահանջէ ժամանակին և ժամանակէն ալ առաջ՝ կառավարութեան գանձուն նեղութիւնը պատճառ բերելով ։

«Հսկողութիւնք կ'աւելնան՝ հաս հասած նորանոր հրահանգաց ուժով. ոչինչ բան առանց նկատողութեան չեն մնար, մանաւանդ մի քանիներ պաշտօն ունեցածի պէս՝ չըլուածն ալ, չեղածն ալ կը խօսին կ'երթան «ֆէլէն» լսելու համար ։»

Վիէննայի հանրածանօթ Փոլիթիքէ Քօրէսփօնտէնց կամ Քօրէսբոնտանս փոլիթիք լրագրոյն Տնօրէն խմբագիր Պ. Շէֆֆէր երէկ Կ. Պոլիս եկաւ Վառնայի շոգենաւով, և միտք ունի երկար ճանապարհորդութիւն մ'ընել Արեւելից մէջ ։

Երէկ 50 տարեկան մարդ մ'ինքզինք սպաննեց Ֆէրիքէօյի Լատինաց գերեզմանատան մէջ ։

Թիմուրճի Քասթի անուն հաչակաւոր չարագործ մի, որ Նաֆիէ խանին մէջ անցեալներն եղած գողութեան մասնակից եղած, բայց փախչելով մինչև ցարդ անհետ եղած էր, Խարքըէզին օրը Մեծ Կղզին երթալով անդ բռնուեցաւ ։

Երէկ Ֆընտըգլըի կողմը Թրամվէյը 16 տարեկան իսլամ տղայ մի ճզմեց, որ ծանրապէս վիրաւորեալ [illegible] բերուեցաւ ։

Զորեքշաբթի օրը մայրաքաղաքիս Պալըքբազարի փողոցին մէջ գաղթական մի յանկարծ հազարապետի մի սուրը մէջքէն քաշեց և սկսաւ ճոճելով դէպ ի Պահճէ Գաբու վազել ։ Բոլոր անցորդք զարհուրելով փախչիլ սկսան ։ Զօրականք գաղթականին ետեւէն իյնալով Պահճէ Գաբուի մօտ յաջողեցան բռնել զայն ։ Այն ժամանակ գաղթականը դաշոյն մի հանելով իւր գլխուն և ծնօտին զարկաւ, բայց զինուորք դաշոյնը ձեռքէն առին և զինքը պահականոցը տարին ։

Ոստիկանութիւնը չորեքշաբթի օրը մայրաքաղաքիս Սարը-կիւզէլ թաղը Իսմայիլ պէյ անուն պաշտօնէ քաշուած դպրոցապետի տունը կոխելով խուզարկեց և բազում գողօն գտաւ, գոհարեղէն արծաթեղէններ և շալեր ։

Իսմայիլ պէյ անմիջապէս ոստիկանութեան դուռը տարուելով բանտարկեցաւ իբրև գողակից ։

Մայրաքաղաքիս Յունական ամենէն մեծ և ընտիր լրագիրը, Նէօլոգոս, իւր տնօրէնութեան մէջ կարեւոր փոփոխութիւն մի կրեց ։ Երեք ընկերներէն երկուքը՝ Պ. Պ. Վրէթոս և Վաֆիատէս՝ հրաժարեցան ընկերակցութենէ, և տնօրէնութիւնն երրորդին՝ այն է Պ. Վութիրոսի վերայ մնաց ։

Այս բաժանումը տարակոյս չը կայ որ մեծ պակաս մի կը թողու յիշեալ լրագրին խմբագրութեան մէջ, որովհետեւ հրաժարեալ երկու ընկերք՝ Պ. Պ. Վրէթոս և Վաֆիատէս՝ ընտիր խմբագիրներ էին՝ նշանաւոր իրենց հմտութեամբն և այլ հանգամանօք, որոց շնորհիւ Նէօլոգոս լրագիրը տասն և հինգ տարիէ ի վեր օր քան զօր յառաջդիմելով՝ այս աւուր փայլուն վիճակին հասած է, վասն զի 4000 ի չափ բաժանորդ կամ գնող ունի ։

Պ. Վութիրոս այժմ իրեն ընկեր առած է Պ. Քարիւսի անուն անձ մի, որ Յունական աշխարհին մէջ տաղանդաւոր խմբագրի համբաւ ունի ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Անգլիոյ կառավարութեան անդամներն հրատարակած մի կապոյտ տետրակին մէջ Հելլենական խնդրոյն վերայ ուշադրութեան արժանի մի քանի գրութիւնք կը տեսնուին, զորս մայրաքաղաքիս Թար տիւ Պոսֆոր լրագիրը կ'օրինակէ։ 1880 սեպտեմբեր 15 ին, Վիեննայի Անգլիական դեսպանն այսպէս կը գրէ առ Լորտ Կրանվիլ. "Այսօր կէս օրէն յետոյ զարմանօք տեսայ որ Պ. Հայմէրլէ Հելլենական սահմանաց խնդիրն ըստ պատշաճի կարգադրելու պէտքին վերայ խօսեցաւ, և ասաց թէ Յունաստանի ընդարձակումն և մեծնալն ամենամեծ կարեւորութեան արժանի առարկայ մի կը համարի։ Սըր Էլիոթ ասաց թէ ինք ևս կատարելապէս համաձայն է նորա հետ, և կը խոստանայ որ Անգլիական կառավարութիւնը մի և նոյն կարծիքէն պիտի գտնէ։ Հարցուց նաև թէ ինչ ընթացք պիտի բռնէ եթէ Բ. Դուռը Պերլինի դեսպանախորհրդին որոշումը միշտ մերժէ։ Պ. Հայմէրլէ պատասխանեց թէ Գարատաղի սահմանը կարգադրուած ժամանակ այս խնդիրն ևս ի նկատ առնուած էր. դեսպանախորհրդին գլխաւոր որոշումները պիտի պահուէին, սակայն ինք գաղափար գործողութեան կուսակից չէ, և կը կարծէ թէ պէտք է շարունակ ճնշմամբ և բանակցութեամբ ինչպէս նաև երկրորդական կէտերու վերայ զիջողութեամբ խնդիրը լուծել։"

1880 հոկտեմբեր 2 ին Լորտ Կըրանվիլ կը հեռագրէր Փարիզի դեսպան Լորտ Լայընսի, որպէս զի հասկընայ թէ արդեօք Ֆրանսա նախաձեռնութիւն ի գործ պիտի դընէ՞ այս խնդրոյն մէջ։ Հոկտեմբեր 3 ին Լորտ Լայնս կը պատասխանէր թէ Ֆրանսայի արտաքին գործոց նախարար Պ. Պարթելըմի Սէնթ-Իլէր հետ տեսակցած էր, որ իրեն ասաց թէ Ֆրանսա բոլորովին ընդդէմ պիտի կենայ նախաձեռնութենէ Հելլենական խնդրոյն նկատմամբ, այլ միայն վեց տէրութեանց ներդաշնակութեան պիտի յարի։ Պ. Պարթելըմի Սէնթ-Իլէր որոշապէս այս կարծեաց վերայ է թէ Գարատաղի, Յունաստանի և Հայաստանի խնդիրներն այժմ ի միասին բանակցութեան պիտի առնուէին, և յօգուտ խաղաղութեան և ներդաշնակութեան չափազանց կը բաղձար այս երեքին ևս վճռական և արագ կարգադրութեանը՝ վեց տէրութեանց ներդաշնակութեամբ։ Ֆրանսա խնամօք պիտի քննէ սոյա կարգադրութեան համար եղած ամեն թելադրութիւն, և բաղձալի էր յառաջագիծ մ'ընդունիլ, որում միւս տէրութիւնք ևս համաձայնին, այսու ամենայնիւ Պ. Պարթելըմի Սէնթ-Իլէր անմիջապէս կը յայտարարէր թէ երբեք պատերազմի վտանգին մէջ իյնալ չուզեր։ Ֆրանսական Սահմանադրութիւնը կ'արգելու կառավարութեան, առանց խորհրդարանին հաճութեան պատերազմ ընել, և հասարակաց կարծիքը նորա դէմ է։ Բայց այս գրութիւնք այժմ իրենց անմիջական կարեւորութիւնը կորուսած են և իբր պատմական յիշատակարան միայն կրնան նկատուիլ։ Հելլենական խնդրոյն վերայ կարգադրութիւն մի առուեցաւ որ տակաւին չէ գործադրուած. իսկ անպատերազմասէր Ֆրանսա Թունուզի մէջ արդէն սկսած է կռուիլ, ըստ այդ է որ Խրումիրներու դէմ համարելով իւր շարժումն և ոչ Օսմ. կառավարութեան, որոյ մասն է Թունուզ. բայց Ֆրանսա Թունուզն անկախ ճանչելու փորձ կը փորձէ և մինչև անգամ կ'ասուի թէ մայրաքաղաքիս դեսպան Պ. Թիսոյ ծանուցագիր մի տուած է առ Բ. Դուռն սպառնալով որ եթէ նաւատորմ ղրկուի Թունուզի ջուրերը, Ֆրանսա թշնամութեան գործ մի պիտի համարի զայն, և իւր ծովապետաց հրաման պիտի տայ ըստ այնմ շարժելու։

ՎԱՆ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԻ

Այսօր Հայաստանի մէջ ունիմք ո՛չ միայն Երիզայի Ընկերական վարժարանին պէս կանոնաւոր մի քանի դպրոցներ, այլ և ուրիշ կարգի հաստատութիւններ, որք նոյնչափ կարեւոր և յուսալից են։

Վանայ մէջ գրեթէ երեք տարիէ ի վեր կայ ԽՆԱՄԱՏԱՐ ընկերութիւն մի, որոյ նպատակն է հաւաքել Վանայ և գիւղօրէից որբ և խեղճ Հայ տղայքն, և սնուցանել [illegible] ուս։ Այդ ընկերութիւնը այն գովելի դիտմամբ ՈՐԲԱՆՈՑ մի հիմնած է Վանայ մօտակայ վանքերէն միոյն մէջ, որ պայմանադրութեամբ քիչ ժամանակէն իւր տրամադրութեան ներքև պիտի գրաւէ ամբողջապէս։

Թէև, հանրածանօթ աղէտալի պարագայից մէջ, այս նորահաստատ Ընկերութիւնը մեծ արգելքներու դէմ մաքառելու պարտաւորուած է իւր նպատակն ի գործ դնել կարենալու համար, բայց անընդհատ գործունէութեամբ, հաստատամտութեամբ և անձնուիրութեամբ ի վերջոյ յաղթած լինել կը թուի այս առաջին դժուարութեանց։ Անդամոց թիւն հետզհետէ աւելցած է. Վանեցի ազգայինք զգալով այս հաստատութեան անհուն կարեւորութիւնը, նորա օգնութեան հասած են, և մանաւանդ Տփղիսի և Հալէպի մէջ հանգանակութիւններ եղած են։ Ընկերութիւնք թատերական ներկայացում տուած է, նուիրատուներ հանած է, և հասոյթներն իրենց համեստ շրջանակին մէջ այնպէս տակաւ աճելով կարող եղած է աւելցնել նաև իւր խնամքն ընդունող որբոց թիւը։

Վանայ մէջ ՈՐԲԱՆՈՑ մի մեծապէս օգտակար էր այլ և այլ տեսութեամբք. նախ, սա բացայայտ պատճառաւ որ, համեմատաբար, ամեն տեղէ աւելի խեղճ և անպաշտպան որբեր կան Վանայ և շրջակայ գիւղօրէից մէջ. զի Վան և իւր շրջակայք ամենէն աւելի պանդուխտ կը ղրկեն հեռաւոր երկիրներ, մանաւորապէս ի Կ. Պոլիս։ Այս պանդըխտաց մի մասն, որպէս ուրիշ առիթներով ալ դիտել տուած եմք, չեն յաջողիր շահաւոր գործ գտնել միշտ, իրենք իսկ թշուառ կը մընան, և շատ անգամ թշուառութեան մէջ կը մեռնին ընտանեկան փարոսանէն հեռի։ Վասպուրականի մէջ ո՛րչափ կան խեղճ Հայ տըղայք, որոց հայրերն այսպէս օտար երկիրներու մէջ մեռած են, և որք հազիւ ինքնաճանաչութիւն առած վայրկեանէն, կը տեսնեն որ մի մեծ թշուառութիւն՝ իրենց թողուած միակ հայրական ժառանգութիւնն է։

Բուն իսկ Վանայ և մօտակայ կամ հեռակայ գիւղօրէից մէջ իրենց ընտանեաց մօտ մնացած հայրերն, երբ մեռնին, անպատճառ նախանձելի վիճակի մի մէջ չեն թողուր իրենց տղայքն. Աղքատութիւն և թշուառութիւն, մանաւանդ ժամանակէ մ'ի վեր, ընդհանուր են այդ կողմերն, և դիւրաւ կը հասկցուի թէ որբ մնացած վասպուրականցի Հայ տղայք շատ անգամ ալ առաւել խեղճ վիճակի մէջ կը մնան։

Սոյն իսկ [illegible] աւերակներ թողած է, ո՛չ թէ շէնքերու, այլ ընտանիքներու աւերակներ։ Շէնքերու աւերակն ալ պակաս չէր արդէն, զի Վանայ հըրդեհը գիշերուան մը մէջ բաւական հանգիստ և մինչև իսկ փայլուն վիճակէ յետին թշուառութեան հասուցած էր մեր Վանեցի եղբարց մի մեծ մասը։ Հարկ չ'կայ յիշելու նաև այն թշուառութեան սկզբնապատճառներն, զորս Վասպուրականի համար արտադրեցին Ռուսօ-Թուրք պատերազմն և այլ կանոնաւոր և անկանոն կամ բացառիկ դժբաղդութիւնք։ Իսկ վերջին սովը վերջին հարուածն եղաւ նաև հողագործ Հայ ընտանեաց, քաղաքացի թէ գիւղացի, և Վասպուրականն, ո՛չ միայն բարոյական, այլ և նիւթական թշուառութեան ողբալի պատկեր մ'է այսօր։ Սովն անհետացաւ, բայց հաւանականաբար տարիներ պէտք են մինչև որ իւր տխուր հետևանքները ալ անհետանան։ Հայք, օտարազգեաց ալ օժանդակութեամբ, կրցան բաւական օգնել իրենց Վասպուրականցի եղբարց և քերց, որպէս զի անօթութենէ չ'մեռնին. բայց եղած հանգանակութիւնք չէին բաւեր աւելի տեւական նըպաստ մ'ընելու խեղճ սովելոց։

Արդ, եթէ թշուառ ընտանեաց թիւը մեծ է Վանայ մէջ և ի շրջակայս, դիւրաւ կը հասկցուի որ նոյնպէս մեծ լինի անպաշտպան որբ տըղայոց թիւն ալ։ Գիտելի է սակայն թէ, ինչպէս ամեն ժողովրդոց, Վասպուրականի ժողովրդեան ալ ապագայն իւր մանուկ սերնդեան զաւառած վիճակէն կախում ունի մեծ մասամբ։ Եթէ ներկային մէջ բազմաթիւ լինի անպաշտպան, անուս և մուրացկան տղայոց թիւն, յուսալ չկրնար ունենալ ապագային մէջ տեսնելու բազում բարեկիրթ, աշխատասէր և բարեկեցիկ Հայ անհատներ։ Վասպուրականի ամբողջ նոր սերընդեան վիճակն արժանի է մեծ խնամոց, համակրալից հոգատարութեան. բայց եթէ, այդ նոր սերընդեան մէջ, կայ մաս մի, որոյ վիճակն անմիջական կերպիւ օգնութիւն կը պահանջէ, այս ալ անտարակոյս որբ տղայքն են։

Ուստի, հրապարակաւ կը գովեմք Վանայ Խնամատար Ընկերութեան հիմնադիրներուն ազգասիրական և մարդասիրական նպատակն, և ո՛չ թէ միայն Վանեցւոց, այլ բոլոր ազգին փութեռանդն աջակցութեան արժանի կը համարիմք զիրենք։ Ի սոյն կը տեսնուի այդ Ընկերութեան մի Տեղեկագիրն, որ կանոնաւոր համարատուութիւն մ'է, և յորմէ կարելի է կատարեալ ծանօթութիւն առնել այդ հաստատութեան ծագման, յառաջացման և արդի կացութեան վերայ։ Այսպիսի պայմանաց մէջ մեր առջև ներկայացող մի Ընկերութիւն՝ իրաւունք ունի բարոյական և նիւթական օգնութիւն ստանալու նաև ի մէնջ։ Տարակոյս չունիմք որ մայրաքաղաքիս մէջ հաստատեալ Վանեցի պատուաւոր վաճառականք և այլ կարգի գործատարք պիտի աշխատին իրականապէս պորթուցանել (?) մեր Պոլսեցի ազգայնոց համակրութիւնը Վանայ Որբանոցին վրայ։ Այսպիսի օգտակար հաստատութիւն մի քաջալերելու մասին Թուրքահայք անշուշտ ետ չ'պիտի մնան Ռուսահայերէն։ Վասպուրականի Հայք մասնաւոր արժանիք ունին ընդհանուր ազգին համակրանաց. և կը կարծեմք թէ այդ համակրանաց գործնական ապացոյցը տալու ամենապարզ եղանակն է, ի մէջ այլոց, օգնութեան հասնիլ Վասպուրականի որբերուն, նիւթապէս օժ[illegible]

ԲԻՒԶԱՆԴ.

ԽՆԱՄԱՏԱՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԵՐԿՈՒ ՈՒ ԿԷՍ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՌՕՏ
ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

Ա. ՏԱՐԻ

1878–1 օգոստոսէ ցմինչ յուլիսի 1879

Անօթութենէ և աղքատիկ մանուկներու լքեալ վիճակն պատճառ կը լինի Խնամատարի կազմութեան, որ նըպատակ կ'ընտրէ այդ թշուառներուն հաց և լոյս տալ։

Վանեցի ազգայինք, ընդ որս և մեր Կ. Պոլսոյ և Տփխիսու հայրենակիցք չեն յաջողիր նպաստներով քաջալերել սոյն նորահաստատ և տկար միութիւնը, «Դպրոցասիրաց Արևելեան» մեծանուն ընկերութիւնը, և «Փորձ» ամսագրի անօրէնը Մեծ. Պ. Արզար Յովհաննէսեանց գրական նուէրներով, և Դուրեան Հայ. Պատ. երիտասարդութիւնը առաջնորդութեամբ Արժ. Տ. Մեսրովպ քահանայի Փափազեանց ի նպաստ Ընկերութեանս թատերական երեկոյթները տալով կը նպաստեն սորա յառաջդիմութեան։ Ընկերութիւնս առ ինքն ցուցուած այս օրինակ համակրութիւններէ քաջալերեալ յունիս 10ին հանգանակութեան կը ձեռնարկէ յօգուտ Վանայ ձմեռնային (?) կարօտելոց, երբ սարսափելի սով մը սկսեր նշաններով իւր աղէտաբեր գալուստը կը գուժէր Վասպուրականի։

Ազգային բարձրաստիճան եկեղեցականներէն գերաշնորհ Խրիմեան Հայրիկ, և ազգային թերթերէն Պատ. «Մասիս» և «Մեղու Հայաստանի» լրաթերթերն այս Ա. շրջանէն սկսեալ իրենց բարոյական աջակցութիւնը չեն խնայեր Ընկերութեանս, որով սորա յառաջդիմական քայլերը ոչ սակաւ կը զօրանան։

Ա. շրջանի մէջ անդամոց թիւը 53էր, և սանուց թիւը 10ի կը հասնէր։

Բ. ՏԱՐԻ

1879–1 օգոստոսէ ցմինչ յուլիսի 1880

Սոյն այս Բ. շրջանի սկիզբն թէ անդամոց և թէ նուիրատուաց մեծ մասը հարուածելով, և կարող դասուն ուշադրութիւնը սովելոց նիւթական պիտոյից վրայ միայն դարձունելով, մեծամեծս կը հարուածէ նաև գլխաւորապէս (?), որ կը հարկադրի իւր գործո-

---

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ

ԽԵԼԱՑԻ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ

(Շարունակութիւն.)

Յիշենք նաև, թէ կան երբեմն, մեծահոգի հազուագիւտ երիտասարդք ոմանք, որք կ'արհամարհեն մերթ զմտաղն թէ մեծատուն լինին և թէ ոչ. դուքս ևս թող տածեն գոնէ սա գաղափարը, զի ամեն ինչ փոփոխական է այս աշխ, և ո՛վ գիտէ ինչե՛ր կրնան օր մի պատահիլ մեզ, ուր դուցէ մեր փարթըն ու բարի անունն անգամ չեն բաւական զմեզ փրկելու, այլ եթէ ունենար եմք փոքր ի շատէ, ահա դոյն անարգեալ մետաղն է որ, վերայ հասնելով իր առաքինութեամբը, կ'օծէ խոցոյն ամեն վէրք, դիւրին կը գործէ ամեն դժուարութիւն, կը համբաւեցիմ բնել, բարոյական հարուածներն իսկ մեծապէս կը մեղմացունէ . . . ։ Այս առթիւ, տե՛ս, ինչ լուսապայծառ գոյն և իմաստ ունի Տաճիկ առածն. "Աղչէ գարա կիւն իչին . . . ։" Հեռի՛, հեռի՛ ամենէս ալ այդ առածին սուտ ութիւնը, այլ ամեն օրեայ փորձը մեզ ցոյց կուտայ թէ անխուսափելի իմն է այդ, և այդ հանգամանաց մէջ ո՞վ է որ պիտի օգնէ յանկարծ ումեք, (մեր բարեկամներն արդէն ճանչցանք որով) կը մնայ մարդոյս միակ օգնական անձնիւր խնայողութիւնն առձեռն պատրաստ՝ աղէտից հասանքին դէմ ըստ կարի թումբ դնելու համար։

Նետեցէ՛ք դարձեալ ակնարկ մը անցելոյն վերայ, հետազօտեցէ՛ք, և պիտի տեսնէք փորձով ու համոզմամբ թէ տուն մի, շէն մի, մինչև անգամ ամբողջ վիճակ մի խանգարելու և աղետից մատնելու համար, ոչինչ կայ այնպէս յարմար, որպէս յումպէտս և յանիրաւի ծախք, որ ամենէն փայլուն ու ամենէն ամուր հաստատութիւնն ալ կարող է կործանելու։ Այս օրինակ դրամն 'ի չպիտոյս վատնողներն են որ շռայլ կը կոչուին, թշնամի իրենց սեփական անձին ու ստացուածքին, թըշնամի նաև իրենց մօտ գերդերող անփորձ երիտասարդութեան, այք չար օրինակէն զեղծանելով փոքր առ փոքր զոհ կերթան այն ամեն չարեաց՝ առ որս երիտասարդութիւնն արդէն հակամէտ է բնական բերմամբ։ Այսպէսէն հեշտագոյն է խաղի խնդումի, կերուխումի, ցուցամոլ և ունայնամիտ ընկերներու բարեկամութեան դիմել, նոյա քայլերուն յարիլ քան թէ համեստ ծերոց աչալուրջ խնամոյ օրինակին հետևելով աշխատասիրութեան և ժուժկալութեան տալ զանձն, շահիլ, վաստկիլ, առատօրէն ղեալիլ, և կամ, լուացոյն ու բարձրագոյն ուսմանց պարապիլ. վերջապէս, լընուլ հոգւոյս տունը ու զեղուլ իմիտներուս վերայ բարոյական ու նիւթական քանքարներով . . . ։

ՋԱԽԱԿՈՒՆՔ. — Կա՞յ այդպիսի բարւոյ մասին շռայլութեան օրինակ ի մեզ . . ։

ԱՐՄԷՆ. — Գուցէ հեռուն, գուցէ ձեր չուրջն իսկ կայ այդ, բայց ափսո՛ս, որ ձեր աչքն չզօրեր տեսնելու ինչ որ լուրջ է . . . . քանզի ամբողջ պատանեկութիւնն, կըսեն թէ, ուրիշ բան չդիտեր իր նմանոյն վրայ, բայց եթէ արտաքին փայլն, որով նա կը տեսնէ շողշողուն շորեր, պերճապաճոյճ շրջագեստներ եայլն, երբ մանաւանդ կը դեռան սիգալով զարմանալին շըրջագայութեանց մէջ, իսկ ձմեռն ալ նոյնը կը տեսնեն իւր հասարակային զբօսանաց յարկերուն տակ, և այլուր, ուր և պատանիք խմբովին կը խռնին, իրարու կը յարին ու կը փարին, իրարու մէջ կը շփոթին, անմիտ մրցում մի ևս յարուցանելով իրարու դէմ առընթեր ծախուց մէջ, սիրելագոյն ու գեղեցկագոյն երեւելու համար, թէ առաւել ընչաւէտ, թէ առաւել ունայնամիտ ձեռք կը թողուն որոշել։

Իսկ մինչդեռ հաճոյից ու պարդուց համար մեկ ձեռքով դրամը մեր գրպանէն առնելով պատուհանէն դուրս կը թափենք, միւս աջով ալ յաճախ կը պարպեմք զայն բժշկաց գրպանին մէջ. քանզի շըռայլ և պճնասէր անձինք, 'ի հարկէ մաքով տկար, մարմնով ալ տըկար պիտի ըլլան։ Ամենայն ժամանակաց օրէնսդիրք և իմաստասէրք "Առողջ միտք յառողջ մարմնի" վճռեցին, և ոչ կարէ այլապէս լինել, կամ թէ մին առանց միւս պայմանին կենալ։ Նոյն իմաստասէրներն են որ մեզ կը հրաւիրեն խուսափել ծուլութենէն, փափկակեցութենէն, և այլն, յորդորեն աշխատութեան ու խնայողութեան մէջ, չափաւորութեան մէջ, երկարատեւ, առողջ օրեր փնտռելու։ Դոյն օրէնսդիրք և իմաստասէրք. Լիկուրկոս և Պղատոն և այլք միահամայն եղան, անշուշտ, առողջաբանութեան, անտեսագիտութեան և բարոյ մաքրութեան հայր, որպէս և փառս ուղիղ բանին։

Երբոր շռայլ պատանին սանձ չը գիտեր իւր ցանկութեան դնել, ի՞նչ յոյժ գործեր գործելու չդատապարտուիր նա, երբ անհրաժեշտ հարկն զգայ դրամին որ կը պակսի յանկարծ . . . կը դիմայ տունէն, բարեկամներէն, ծանօթներէն, դըրաւ կը դնէ, կը վաճառէ, և ուրիշ այնչափ վատութիւններ, զոր կիսովի չեմ կարող ես ածել 'ի համար, վերջապէս տանը մէջ ամենուն առեղի կըլլայ, դուրսն ալ իւր բարեկամներն, թէ և ո՛ւնչ նուազ ծայլ և շռայլ, երես կը դարձունեն իրմէ։ Յաճախ այս կամ այն ուխտեալ բարեկամներն են մանաւանդ, որք երբ ի միասին կերուխումի մէջ էին, ծափ կը զարնէին, փառողին կենացը գաւաթներ կը քամէին, երդումն կուտային բարեկամութեան, անձնուիրութեան, բայց հիմայ . . . տե՛ս, 'ի քըթթել ական, ինչպէս փոխուեցաւ այդ կատակերգութեան վարագոյրն, անձինք այլակերպեցան, անբանացան . . . միով բանիւ, ձուկերու նմանեցան, ծովն որ ձկանց կերն ջուրին երեսը կը ծփծփայ, բոլոր բազմութեամբ հոն կը դիմեն անոնք, կը ժողովին, անյագութեամբ կուտեն. հասա՛ւ, լափեցաւ կերն, ահա միայնութիւն և անապատ դարձաւ չորս դին . . . ։

Կարդացէ՛ք, և աղէկ պահեցէ՛ք 'ի միտս սա վերջնագիրն ալ.

Մեր բարեկամք յայսմ դարու
Կը նմանին ծիծառներու,
Ցաւուրս մեր գարնանաւէտ
Եւ այս և այն մնան մեզ հետ.
Երբ եղանակն գայ բազմապէտ (?)
Եւ այս և այն կ'երթան անհետ։

(Շարունակելի.) ՍՏԵՓԱՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ղութեանց շրջանակը չընդլայնել, տեսնելով որ իւր հասոյթից աղբիւրները կը ցամքին հետզհետէ, սակայն Վանայ Ռուսական Վսեմ. Հիւպատոսն ազգանուէր Պ. Կամսարական զօրավիգն կը հասնի Ընկերութեանս, իւր առատ նուէրներով և փետրվարի թատերական ներկայացմանց՝ իւր բարձր հովանաւորութիւնը շնորհելով յանձնառաց երախտագիտութիւն Խնամատարի։ Այսու Ընկերութիւնս նիւթապէս կը կազդուրի և կը քաջալերի Ա. շրջանէն յառաջադրեալ որբանոցի մը բացման նախապատրաստութեանց ձեռնարկել. գործ մը՝ յորում բարձրաշնորհ Խրիմեան սրբազանն ևս խորհրդով և գործով կ'աջակցի։

Ձեմք մոռնար յիշատակել աստ նաև որ Վանեցի Պատ. Ազգայիններէն շատեր, թէպէտ առ սովոյ յանձնարինս կը տագնապէին, որպէս և ի հեռաւորաց Մեծ. Տօքթ. Ցովսէփ էֆ. Շիմշանեան, մարդասէր Բերիացիք, և Մշոյ նախորդ ընդհանուր դատախազն Վսեմ. Տիրացուեան Ցակոբ էֆէնտին և այլքն՝ նուէրներ կ'առատաձեռնեն։ Զմիւռնիոյ «Արևելեան Մամուլ» բազմօգուտ ամսագիրն ալ խմբագրական կարևոր յօդուած մը կը նուիրէ յանուն Խնամատարի Վանայ որբ և աղքատ մանկանց դաստիարակութեան խնդրոյն։

Բ. շրջանի մէջ անդամոց թիւը 57, և սանուցն՝ 12 կը լինի։

ՇՐՋԱՆ Գ. (ներկայ)

1880–1 օգոստոսէ ցմինչև յունուարէ 1881

Այս վեցամսեայ միջոցի սկիզբները, թէև դեռ Վանայ խեղճ Հայութեան սրտին վերայ սովին հարուածներէն բացուած վէրքերը անդամ կը մնային, սակայն Ընկերութիւնս կը յաջողի սեպտեմբերի մէջ բանալ որբանոցը ի Կարմրաւոր Վանս, այս մեծածախս ձեռնարկին յաջողման համար պէտք եղած միջոցները ի նկատ առնելով՝ Վանայ բազմաշխատ Սովելոց օգնական Մասնաժողովն, կը փութայ առատ նուէրներով օգնել Խնամատարի։ Այս առթիւ Ընկերութիւնս իւր երախտագիտական զգացումները կը մատուցանէ Պատ. Ցանձնաժողովոյ Նախագահ Սերբական Հայրիկին, Պատ. Անդամոց, և ի մասնաւորի Տեառն Մեծ. Գույումճեան Քերովբէ էֆէնտիին, որ սովեալները կերակրած միջոցին՝ նոյա պաւակաց բարոյական սովն դարմանելու նպաստաւոր եղած սկար ձեռնարկ մը զօրացընելու իմաստութիւնն ալ ցոյց կուտան։

Որբանոցը Ս. Հայրիկի և Քերովբէ էֆէնտիի առաջարկութեան վերայ՝ յունվարի սկիզբէն ի վեր Կարմրաւորէն յԱյգեստան փոխադրուած է, մինչև որ նոյն ազդօգուտ հաստատութեան ապագայն և զարգացումն ըստ մասին երաշխաւորելու համար՝ Ընկերութիւնս իւր կրուասութեան ներքև վանք մը ունենայ։ Ընկերութիւնը իւր այս նպատակին մօտեցած կը թուի, քանզի Պատ. Տնտես. խորհրդոյ հետ բանակցութեան մտնելով՝ պայմաններ որոշուած և արձանագրուած են յիշեալ ժողովոյ դիւանին մէջ Կարմրաւոր Վանուց մասին, վասն որոյ մեր շնորհակալիքը կը մատուցանեմք Վանայ Ազգ. Վարչութեան ներկայ ատենապետ Գ. Գեր. Հայր Գարեգին Սրուանձտեանց և Տնտես. խորհրդոյ Պատ. Անդամոց։

Սանուց թիւը այժմ 18ի կը հասնի, որոց 11ը քաղաքացի և 7ն գիւղացի որբեր են քանի մը բացառութեամբ. սոցա կէսն նախակրթարանական շրջանին կը վերաբերին, իսկ միւսերը՝ ուսումնարանի նախնական շրջանին, ուսանելով Հայերէն, Կրօն. Պատմ. Բնաբոյական ուսումն, Գաղղ. Տաճ. Թուաբ. Աշխարհագր. Ազգային և Եկեղեցական երաժշտութիւն, մարմնամարզութիւն, Բնագիտութիւն, Բնական պատմութիւն և գեղագրութիւն։ Ընկերութիւնս Որբանոցի մէջ արուեստական ճիւղն ալ պիտի ներմուծէ, երբ իւր ելևմտական վիճակն ներէ։

Այս վերջին վեցամսեայ շրջանին մէջ անդամոց թիւը 67ի կը հասնի, իսկ անցեալ երկու ու կէս տարիներու ընդհանուր ելևմտից հաշուեկշիռն է հետևեալն։

ՀԱՇՈՒԵՑՈՒՑԱԿ

ԽՆԱՄԱՏԱՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՈՒ ՈՒ ԿԷՍ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ԸՆԴՀ. ԵԼԵՒՄՏԻՑ

1878–1 օգոստոսէ ցմինչև յունուարէ 1881

ՄՈՒՏՔ

(Լիրա Օսմ. 100ղ.)	Դ.։	Փր.
Անդամոց ամսավճարք	1202	34
Ցունիս 10ի հանգանակութիւն ի Վան՝ ի նպաստ սովելոց	8710	28
Կ. Պոլսոյ հանգանակութիւն, ձեռամբ Մեծ. Պ. Փանոսի Վարպետեան	1590	6
Տփխիսու հանգանակութիւն, ձեռամբ Մեծ. Պ. Մարկոսի Գասպարեան	237	20
Բիլից հանգանակութիւն, ձեռամբ Մեծ. Պ. Պետրոսի Գարամաճեան	1575	
Թատրոնի հասոյթ Վանայ	4134	
Վանայ նուիրատուներէ, և Դուրիժու թատերական ներկայացմանց 8 ամսոյ հասոյթն	9614	25
Սովելոց օգնական Մասնաժողովէն նպաստ	6500	
Գումար ընդհանուր մտից	33564	33

ՊԱՀԱՆՋՔ

Ներքին ծախք, լրագիր, թուղթ, թղթատար, տպագրութիւն, եւն.	2782	31
Սաներու ուտեստ և զգեստեղէն	8692	14
Դպրոցական ծախք, թղթեղէն, Սանուց գրական պէտքերը, պաշտօնէից ամսականք, եւն.	2304	25
Գրատուն, զանազան գրեանք	2067	
Սովելոց բաժնուած	5174	3
Որբանոցի նախապատրաստութեանց ծախք, անկողինք, կարասիք, եւն.	4618	20
Դրամական միաս (մէթալիք, ճրթ. պլինձ)	617	
Ցունիս 10ի հանգանակութեան ապառիկ	3089	
Պատրաստի դրամ գանձապահի քով	4219	20
	33564	33

Հաշուեկշիռս փակուելէ վերջ՝ ստացանք Վսեմ. Կամսարական Պէյին ձեռամբ Բեթրոպուրկէն Մեծ. Պ. Սարգիսովի խրկած 100 րուբլի նուէր։

Գրական և այլ նուէրները, և բոլոր նուիրատուաց անուններ ուրիշ անգամ պիտի հրատարակուին։ Անդամոց Գ. շրջանի տարեկան բաժնեգիններու հաշիւը վերի հաշուեկշռին մէջ անցած չէ։

Այս հաշուեցուցակէն կը տեսնուի որ Ընկերութիւնը՝ իւր ապագայի համար ունի 33 լիրայի գումար մը (իւր երեք ամսուան համար ալ ցորեն) մինչդեռ որբանոց մը ունենալով իւր առջև մեծագումար ծախուց դուռ մը բացած է, ըստ որում միայն յառաջիկայ տարուան համար 200 լիրայի մօտ գումար մը անհրաժեշտ է՝ որբանոցի ներկայ թերութիւնները բառնալու և մինչ մէկ տարի բարեկարգ դրութեան մէջ պահելու համար, և այս՝ սանուց թիւը չաւելնալու պայմանաւ։

Արդ՝ Ընկերութիւնս իւր անցեալն և ներկայն համառօտիւ պատկերացնելէ զկնի, կը համարձակի յոյս յայտնել, որ թէ՛ Վանեցի և թէ հեռաւոր պատուական Ազգայինք, որպէս յանցելումն, նոյն և ապագային մէջ պիտի չտրտմեցնեն բարոյապէս և նիւթապէս քաջալերել զինքն, և նուիրատուութիւնքն՝ որ սովի պատճառաւ իւր տարիէ մը ի վեր դադրած էին, պիտի վերսկսին։

Այս տեղ բարեպատեհ սահի կ'ունենամք հրապարակաւ մեր անկեղծ երախտագիտական զգացումները մատուցանել մեծանուն «Միացեալ» Ընկերութեանց Վանայ վարժարանաց Տեսչի տեղակալ Մեծ. Թագւորեան Պօղոս էֆէնտիին՝ որ Բնական պատմութեան և Բնագիտութեան ձրի դասատու մը (վարժապետանոցի Գ. դասարանի աշակերտներէն Արգոյ Պ. Եղիշէ Գոնդաքճեան) կը զրկէ որբանոցին, որպէս նաև Սահիպանով Կարապետ էֆէնտիին, որ Վսեմ. Կամսարական Պէյի խնդրանաց վրայ Մարմնամարզութիւն, և Շաքարեան Պ. Դաւիթին՝ որ գեղագրութիւն ձրի կ'ուսուցանեն։

Բարեբաղդ եմք նաև մեր երախտագիտութիւնը հրապարակաւ յայտնելու Գափամաճեան Մեծ. Փանոս և Կիւլամիրեան Մեծ. Յարութիւն Աղայից, որք զգեստեղէնները և անկողինները նուիրած են որբանոցին։ Այս նուէրները ըստ մասին երաշխաւորութիւն մը կը համարուին թէ Պատուական Ազգայինք միշտ համակիր են Ընկերութեանս, և թէ ժողովրդեան ամեն դասերը հաւասարապէս չեն յապաղիր նոր նուէրներով զօրացնել Խնամատարի նիւթական ույժը, որով և սա՝ կարող պիտի լինի ո՛չ միայն որբանոցի այժմեան 18ի չափ խեղճ պատսպարելոց ապագայն ապահովել, այլ և նոցա թիւը յաւելուլ։

Խնամատար Ընկերութեան
Գործադիր Ժողովոյ

Ատենադպիր	Ատենապետ
Աւետիս Իշխան.	Համբարձում Իշխան.

1881. մարտ 25
Վան, յԱյգեստան.

Ց. Գ. Սոյն տեղեկագիրը և հաշուեկշիռը մարտ 15ին ընդ. հաւանութեամբ Ս. Հայրիկի, և ի ներկայութեան Ռուսական և Անգղիական Վսեմ. Հիւպատոսաց, որպէս և Եկեղեցական Ս. Հօրց և բազմաթիւ Հայ հասարակութեան՝ ի Ս. Ցակոբ եկեղեցին կատարուած հանդէսի մը մէջ կարդացուեցան։ Նոյնը.

ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՄՈՒՐԱՏ–ՌԱՓԱՅԵԼԵԱՆ

... Խմբագիր Տէր.

Անցեալ օր բարեկամացս մին տան մէջ ցուցակ մի տեսայ, որ Վենետկոյ Մուրատ–Ռափայէլեան վարժարանի աշակերտաց բարոյական ուսումնական և մարմնական զօրութեան վիճակն և աստիճանն կը ներկայացնէր։ Թէ և դաստիարակութեան արուեստի խորին խնդրոց հետ մեծ ընտանութիւն չունիմ, այլ երբ և բժիշկ կը համարձակիմ վերոյիշեալ ցուցակի մէջ վիճակագրեալ գէթ ստորին դասու աշակերտաց նկատմամբ մի քանի դիտողութիւններ անել, յուսալով թէ ի սոցանէ արգոյ Մխիթարեան վարդապետաց չափ ընդհանուր մանկութեան դաստիարակք և առ հասարակ ծնողք օգուտ կը քաղեն։

Այս ստորին դասն, որ քան ըզ քսան և հինգ առաւել յաշակերտաց կը բաղկանայ, տասն և ութ տեսակ ուսումնական պարտաւորութիւն ունի, պարտաւորութիւնք՝ որոց իւրաքանչիւրն խոնջեցուցիչ յատուկ իւր զօրութիւնն ունի։

Այս տասն և ութ տեսակ աշխատութեանց մէջ չորսն՝ չորս լեզուաց ուսմունք են, իսկ միացեալ աշխատութիւնք, մասամբ նոյն այս չորս լեզուաց հրահանգք և այլ և այլ գիտութեանց սկզբնական տարերաց ուսմունք են։

Արդ կը համարձակիմ ասել թէ մանկութիւնն այսչափ աշխատութիւն տանել կարող չէ։ Այն անզգուշ կարծեցեալ մանկական յիշողութիւնն, որոյ ընդունակութեան վաստակեալ մանկան խելապատակին մէջ հազար տնունդ գրեթէ մի և նոյն ժամու կը թափինք, այս յիշողութիւնն, կ'ասեմ, առանձին զօրութիւն մի չէ. ընդհանուր կազմութեան մասն, ընդհանուր օրինաց հպատակ իւր խոնջումն ունի, խոնջումն՝ որ մարմնոյ ամենայն գործարանաց վրայ արագ կամ դանդաղ իւր ազդեցութիւնն ունի։

Աշխատութեան չափաւորութիւն որչափ օգտակար է մանկան, նոյնչափ աղետալի է այս աշխատութեան տեսակաց մեծ զանազանութիւն, որ թէ և սկզբամբ նորօգող կըլթիչ ուղղոյ և զուարճալի համարի, այլ միշտ մեծ հոգնութիւն կը պատճառէ, վասն զի ամենայն նոր գաղափար նոր իմն տեսակաւ մանկան ուղղոյ ջղերն կը պրկէ, կը ձգտէ, կը լարէ, կ'ամփոփէ։

Արդ տեսնենք թէ ի՞նչ է հասակ այն աշակերտաց, որք վերոյիշեալ ուսմանց բազմութեան և մեծի զանազանութեան դատապարտեալ են, ուսմունք որ անշուշտ առօր տասն ժամ աշխատութիւն կը պահանջեն, թող այն ժամերն զորս աշակերտք յանձին իւրեանց կամովին սոցա կը նուիրեն։

Այս մանկտին, որոց մեծագոյն մասն՝ բժիշկ ընտանեաց գոլով՝ կը ճանաչեմ, տասնէ սկսեալ մինչև տասն և հինգ տարեկան հասակ ունին։

Ոմանք երեք տարիէ ի վեր այս դասի մէջ կ'աշակերտեն, իսկ ոմանք հազիւ երկոտասանամեայ գոլով, վեց ամիս է միայն որ ի սա կը բաղմին։

Արդ այսչափ ուսմունք թէ և հնգետասանամեայ աղայոց յարմարաւոր լինին, այլ անտանելի են երկոտասանամեայ մանկանց, որք տասն և ութ տեսակ ուսման բեռը տանելու դատապարտութենէ ի զատ՝ դատապարտեալ են միանգամայն, կարիճ նախորդներու և աւագներու հետ փորձութեամբ իւրեանց մրցելու, ուղղոյ ամենայն ջղերն յար անդադար պրկելով անձկութեան և տագնապի մէջ աշխատելու, քուն ու հանգիստ զոհելու, և զի ի բնութենէ անհաւասարաց հետ մրցիլ անկարելի է, ուսմանց մէջ վերջին նշանակեալ, վերջապէս անիրաւութեան բաժակը վարդապետին ձեռօքն քամելով, ի մանուկ տիոց զմարդկութիւն ատելու։

Գուցէ ասեն ոմանք, թէ Մխիթարեան վարդապետք, որք հնգետասանամեայ հին աշակերտն մետասանամեայ նորեկ մանկան հետ դասակից կ'անեն, անշուշտ սոցա զօրութիւններն հաւասարակշռող գաղտնեաց տիրացած են։

Բժշկութիւնն այսպիսի անհաւասար տարերաց զուգակշռութեան ոչ հաւատք ունի և ոչ գաղափար, այլ զայս միայն կ'ասէ թէ, այսպիսի դիպաց մէջ զուգակշռութիւն կարծեցեալ ամենայն ջանք և երևոյթք պատրանք են, որոց հետևանք հեռաւոր տխուրք և հիւանդութիւնք են։

Կը վերջացնեմ, Տէր Խմբագիր, ասելով թէ՝ Մուրատ–Ռափայէլեան վարժարանի ստորին դասուն աշակերտաց մեծագոյն մասն՝ զի կը ճանաչեմ, սոցա ի մի դաս վերածումն, սոցա ուսմանց տեսակաց բազմութիւն և մեծ զանազանութիւնն անհնար է որ դրուատեմ։ Մխիթարեան վարդապետք պարտաւորեալ են մեծամեծ փոփոխութիւնս մուծանել իւրեանց կրթական դրութեան մէջ, այլ զայս վասն Մխիթարեանց ասելով ոչ թէ ազգային այլ վարժարանները կը փառաբանեմ, այլ և առհասարակ աշխարհիս ուսմանց տանց սեմերը նոյն արտօնութեան ջրով լուալով կ'ասեմ թէ առ այժմ երկրիս վերայ գրեթէ ամենայն վարժարանք՝ փոքր ի շատէ՝ մանկութեան սպանդարաններն են, զի ուսումնապետք բժշկութեան անտեղեակ, մանուկ առաջեալ փափուկ էակին ջլաց հետ կոշտ կոշտ կատակող յանդուգն խաղալիկներ են։ ԲԺԻՇԿ ՈՄՆ.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

«ՍՏՈՒԳԱԲԱՆԱԿԱՆ ԲԱՌԳԻՐՔ»

(Շարունակութիւն.)

Վերջապէս յօդել և յօդել բայից հին մայր արմատներն են yu և pu, իսկ հայ ձևով՝ երկուքին ալ հաւասարապէս յօդ. պատճառն այս է որ մեր յ գիրը բառին սկիզբը թէ հընդկոյն yի և թէ pի կրնայ տեղն անցնիլ։ Ցօդել = յօդել՝ յօդ = յօդ [illegible], իսկ յօդել = յօդել՝ յօդ = յօդ ածականէն շինուած են։ Ցօդ սրան ամբողջ ձևն է յօդէ = յօդէ (ինչպէս սեռականէն յայտնի է) պէտք է համեմատել լատական jutis (յօդ, յօդուած), և սանսկրիտ yuti (զօդ) բառերուն հետ։ Առաջ արմատն է yu (յօդել, զօդել)։ իսկ յօդ* = յօդ հին անցեալ ընդունելութեան հետ՝ պէտք է բաղդատել լիտուերէն piau–ti (կտրել, հնձել) և լատիներէն նոյնանշան putare եւն։

Այսչափ օրինակ կարծենք բաւական է ցուցնելու համար թէ հայերէնի մէջ նման կամ նոյն հնչմամբ և հակառակ նշանակութեամբ տեսնուած ինչ ինչ բառերը նախնի թարգմանչաց հնարագիւտ ճարտարամտութեամբն այսպէս չեն եղած, այլ հայ լեզուի զարգացման բնագրեցիկ մըմամբ. ուստի և աւելի օրինակ բերելն աւելորդ է։

Հիմայ կը մնայ ապացուցութեան կարգաւ՝ մեր քննութեան նիւթ առած երկու թերթերուն մէջէն բաղդատաբանուած բառերուն վրայ համառօտիւ ճառել՝ համեմատական լեզուագիտութեան օրինաց հետևելով։

[illegible] ին հետ բնաւ աղերս չունին [illegible] և [illegible] բայերը։ Նըմանապէս այս երկու վերջիններն ալ իրարմէ բոլորովին տարբեր են ծագմամբ։ Նէթէ մենք + և է գըրերուն ձայնի տարբերութիւնը չենք զգար, մեծ յանդգնութիւն կը գործենք նոյն տարբերութեան նախնիքն ալ անզգայ համարելով։ Այս գրերը վայրապար չեն շինուած, լեզուն անհրաժեշտ պէտք ունէր ասոնց, և յետին դարերու մէջ միայն սկսած են իրարու հետ շփոթիլ՝ չէ թէ միայն հնչմամբ՝ այլ նաև գրութեամբ։ [illegible] արմատն է [illegible], ուրկէ ածանցած են [illegible]։ իսկ [illegible] ծանօթ նախդիրն ու նախադրութիւնն է։ իսկ [illegible] արմատն է [illegible]՝ որուն առջև հնչման դիւրիչ [illegible] եկամուտ ձայնն եկած է՝ հայ լեզուի ծանօթ օրինաց համաձայն։ Ահա [illegible] և [illegible] կամ [illegible] բայերն այսպէս [illegible] և [illegible] արմատներու լուծելով՝ երկուքին աննմանութիւնը մէկանց աչքի կը զարնէ։ Ցիշեալ երկու հայ արմատոց սկզբնական ձայնն է ak և ragh, որ նաև քոյր լեզուաց մէջ իրենց յատուկ օրինաց համեմատ զանազան կերպով պահուած են։ Թերևս զարմանան ընթերցողք եթէ ըսենք որ հայերէն [illegible] լատիներէն levis (թեթև) բառն է, որ նման գիր բնաւ չունի. ասոնց նմանական նոյնութիւնը ամենևին տարակոյս չի վերցներ, թէև հիմայ բոլորովին աննման կերպարանք առած ըլլան իրարու։ Նաև լատին lev–is ձևն նախաւոր լեզուին raghu մայր ձևին հարազատ ծնունդն է, որ տակաւ փոխուելով արտաքուստ միայն այլանդակած է. վասն զի լատինական լեզուին զարգացման օրինաց հետ [illegible] չի վարանիր զանիկայ օրինաւոր դուստր ճանչնալու նախաւոր մայր raghu ձևին, զոր հնդիկը ցարդ անվթար հաստատած է մեզի։ Ցայն իւր [illegible] ձևովը մեծ նմանութիւն կը ցուցնէ մեր [illegible] ձևին՝ զոր [illegible] յոգնակին հաւատարմութեամբ աւանդած է մեզ։ Նմանապէս մեր սլաւ և գերման քոյրերն ալ այս բառն ունին. բայց Զանդին ու Պարսիկը չեն ճանչնար, որ մտադրութեան արժանի կէտ մըն է։

Ուրախութեամբ կը համաձայնինք Հեղինակին, որ [illegible] և [illegible] բայերն իրարու հետ չի խառնեն, վասն զի [illegible] և [illegible] բառերուն [illegible] (վառել, այրել) արմատէն եղած է. այս արմատէն սերած են նաև [illegible] և [illegible] սեակ. [illegible] և [illegible] նոյն բառերն են, [illegible] փոխուած, ինչպէս [illegible] և [illegible] և այլ բառերուն մէջ։ Սանսկրիտ [illegible] (բոցագոյն, կարմիր) արտայայտեալ վերադիր են. նոյն նշանակութիւնն ունի նաև Զանդին [illegible]։

[illegible] և [illegible] իրարու ներհական նշանակութիւն չունին, ինչպէս նաև յունարէն [illegible] և [illegible] երկուքին ալ հիմնական գաղափարը [illegible] է, [illegible] այսինքն՝ [illegible] ըմբռնուած չէ։ Մեր [illegible]ը փոխանակ Lucina դիցուհւոյն հետ համեմատելու՝ կրնար պատշաճագոյն luna=lucna կամ luxna (լուսին) բառին հետ բաղդատուիլ։ Դժուարաւ կը միաբանինք Հեղինակին, երբ [illegible] և [illegible] բառերէն զատելով՝ [illegible] յոյն [illegible] բառին հետ կը միացնէ։ Որովհետև նախ՝ [illegible] սկիզբ դասու բառ մըն է, երբ արտաքական փոխառութիւնք դեռ սկսած չէին. երկրորդ՝ նաև արաբերէն լեզուն այս իմաստը չի տար իւր [illegible] բառին, վասն զի ըստ Մենինսքեայ [illegible] է, [illegible]։ իսկ [illegible]՝ [illegible] կը նշանակէ. և երրորդ՝ եթէ արաբացի բառ ըլլար, անշուշտ տարբեր պիտի գրուէր։ (Շարունակելի.)

Հ. ՍԵՐՈՎԲԷ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ.

«ՊԱՏԱՐԱԳ»

... Տէր Խմբագրապետ.

Պատուական Մասեացդ 2876–77 թիւ բանասիրականներուն մէջ՝ «Պատարագ» բառին ստուգաբանօրէն մեկնութեանը 200էն աւելի տողեր չայլը-

* Ցօդ նախնաայս անշուշտ հօդ կը գրուէր և կը կարդացուէր. ասոր կը վկայեն [illegible] և [illegible], հէնդ և յէ[illegible] (հինգ–սուն) [illegible] եւն։

ւած տեսայ․ և թէպէտ սուգաբանական ճաշակէ զուրկ եմ, բայց չեմ ներեր որ խիստ բացայայտ մի խնդրոյ վերայ երկու հարիւր այսչափ տողեր վատնուին։

Արդ՝ Պարսիկները «պէտրագա» բառը մ'ունին, որ «ապացոյց» և միանգամայն «առաջնորդ ճանապարհի Տեառն» կը նշանակէ։ Եթէ նոյն բառին թեթևաշունչ «է» գիրը՝ ծանր կերպով «տ» արտասանենք, և երկրորդ ու երրորդ վանկերուն ձայնաւոր գրերը բաղաձայններուն նախադասենք, այն ատեն իւր ամբողջութեամբը և իւր ապաշաճագոյն նշանակութեամբը յերևան կուգայ «Պատարագ» բառը, զոր Հինքերպէ յԷնտեան և Տէվրիշեան վերապատուելի Հարց լուրջ նկատողութեան յանձնարարելով, մնամ Ջերումդ

Անձնուէր բարեկամ

Իւսկիւտար Գ. Ց. Փ.

29 Ապրիլ 1881

ՀԵՌԱԳԻՐՔ

Փարիզ 12 մայիս.

Երեսփոխանական ժողովը բացուելով, Պ. Պարթէլմի Սէնթ-Իլէր խօսք առաւ յանուն կառավարութեան յայտարարութիւն մ'ընելու համար։

Ասաց թէ Թունուզի մէջ զինուորական գործողութիւնք քիչ օրէն կ'աւարտին և թէ բանակցութիւնք արդէն բացուած են։ «Մեք, ասաց նախարարն, երկու նպատակ ունիմք. պատժել Խրումիրներն և ապագային համար երաշխաւորութիւններ առնուլ։ Մեր ըրած զոհողութիւնք բաւականապէս չեն վճարուիր Պէյին առերևոյթ զիջմամբ կամ անհաստատ խոստումներովն, այլ պէտք է տևական գրաւականներ առնուլ մեզ։

«Մեք չեմք ուզեր, ոչ նորա հողն և ոչ նորա գանձը. չեմք ուզեր ոչ երկրի գրաւումն ոչ աշխարհակալութիւն. բայց Պէյը պարտի թոյլ տալ, մեզ որ իւր հողին մէջ այնպիսի նախազգուշութիւններ ձեռք առնումք, զորս յայտնի է թէ ինքնին ձեռք առնլու վիճակի մէջ չէ։

«Կը յուսամք որ Պէյը կը ճանչէ տուրա հարկն և օգուտն, և թէ կրնամք մեք այսպէս վերջացնել վէճ մի, որ միայն Ֆրանսայի կը վերաբերի, և զոր Ֆրանսա իրաւունք ունի միայնակ լուծելու Պէյին հետ, այն արդարութեան, չափաւորութեան և Եւրոպական իրաւանց երկիւղած յարգանաց ոգւով որով ներշնչեալ է իւր բոլոր աշխարհավարութիւնը։

Պ. Ժիւլ Ֆէրի ալ նոյն յայտարարութիւնն ըրաւ Ծերակուտի ժողովին մէջ։

Կառավարութեան այս յայտարարութիւնը ջերմապէս ծափահարեցաւ երկու ժողովոց մէջ։

Երեսփոխանաց ժողովին մէջ Պ. Քլէնէյ Օրմանդ (Պոնափարդեան) երեսփոխանը կառավարութեան հարցում ուղղել ուզեց Թունուզի խնդրոյն վերայ։ Ժողովն որոշեց տասն և հինգ օր յետաձգել այն հարցապնդման վերաբերեալ վիճաբանութիւնը։

Նախագահական հրամանագրով Պ. Ժորժ Ութրէ Կ. Պոլսոյ Ֆրանսական դեսպանատան երկրորդ թարգման անուանեցաւ։

Պիզէրթա 11 մայիս.

Կը հաւաստեն թէ Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ յատուկ պաշտօն ունեցող Պրէար զօրավարը վաղը Պարտոյ պիտի երթայ Պէյին ներկայանալու։ (Պրէար զօրավարը Թունուզի մայրաքաղաքին ամենամերձ զօրաբաժնին կը հրամայէ։)

Փարիզ 12 մայիս.

Պրէար զօրավարն այսօր Թունուզի Պէյին պիտի ներկայէ Ֆրանսայի կողմէն պահանջուած երաշխաւորութեանց վերաբերեալ դաշնագիրը։

Եթէ Պէյը մերժէ, նորա բնակավայրը՝ Պարտոյ, և Թունուզի մայրաքաղաքն անմիջապէս պիտի գրաւուին Ֆրանսականէ զօրքն։

Լոնտրա 13 մայիս.

Թայմզ լրագիրը Թունուզի խնդրոյն վերայ խմբագրական յօդուածի մի մէջ ցաւ. կը յայտնէ թէ Ֆրանսական կառավարութիւնն այնպիսի ընթացքի մի կը հետևի որ ցարդ Ֆրանսայի և Անգլիոյ միջև կեցած բարեկամական յարաբերութիւնները ակարացնելու բնութիւն մ'ունի։

Բեղրապուրկ 13 մայիս.

Հակասեմական (այսինքն Հրէից դէմ) շարժման պատճառաւ ծանր անկարգութիւնք տեղի ունեցան ի Քիէվ։ Խուժանն Հրէից թաղին վրայ յարձակեցաւ, որ հրոյ ճարակ եղաւ ամբողջապէս։ Եղած վնասն 30 միլիոն րուպլի կը հաշուի։ Տեղական իշխանութիւնք խիստ միջոցներ ձեռք առին վերջ տալու համար այս անկարգութեանց, և արդէն հազար չորս հարիւր (1,400) մարդիկ ձերբակալեցան։

ՎԱՅԵԼՔ
ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍԵԱՑ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

Առաջնորդ տեսական և գործնական ձևագիտութեան.

Սոյն օգտակար հանդէսին առաջին թուոյն շարունակութիւնն յապաղեցաւ քանի մ'ամսէ ի վեր, բայց այժմ Արամեան տպարանի արհնորէն Տ. Գարեգին Պաղտատլեան և գրավաճառ Տ. Վահրամ Մարգարեան, սորա տպագրութեան ու հրատարակման հոգն ստանձնելով՝ դիւրացուցած են խմբագրութեան գործն և ապահոված թերթին կանոնաւոր շարունակութիւնը։

Բաժանորդ գրուելու փափաքողք կը հրաւիրուին դիմել Արամեան տպարան, Կ. Պոլիս Զաքմաքճըլար փողոց Ցակոբեան խան, և ի Մարգարեան գրատունն Կ. Պոլիս Մէրճան Չարշի։

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 3 արծ. մէճիտ. գաւառաց համար 4 արծ. մէճիտ. Մէն մի թիւ 6 ղրշ արծաթ։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԵԷՆԻՃԷ ԾԽԱԽՈՏԻ ԳՕՆԹԻ ԵՂԲԱՐՔ ԵՒ ՇԱՀԻՆԻ

109—Կալաթա, Սանտըգճըլար փողոց—109

Ստորագրեալք առևտրական բոլոր պատասխանատուութիւնը մեր վրայ առնլով, Քօնթի եղբարց և Շահինի հետ ընկերութեամբ Ղալաթիոյ Սանտըգճըլար փողոցը թիւ 130 գործատունն հաստատեցինք 'ի վեր՝ արժանապէս քաջալերուեցանք պատուարժան յաճախորդաց բազմութենէն։ Ամեն օք լաւ գընահատեց մեր գործարանին եղած ծխախոտոյն ընտրութիւնը, ճաշակը և գիներուն չափաւորութիւնը տեսակներուն համեմատութեամբ. ուստի և մեզ հարկ եղաւ, աւելի ընդարձակ ասպարէզ մը տալ մեր գործառնութեանց։

Եւ նախ՝ մեր գործարանն ու վաճառատունը փոխադրեցինք առաջնոյն դիմացը 109 թիւ շէնքին մէջ, որ իւր անհամեմատ ընդարձակութեամբը խիստ յարմարութիւն ունի թէ մայրաքաղաքէս թէ գաւառներէն և թէ օտար երկիրներէ եկած բազմաթիւ հրամաններըն յոյժ գոհացուցիչ կերպիւ և փութով կատարելու։

Երկրորդ՝ ծխախոտոյ բերքն արտադրող ամեն կողմ և մանաւանդ յԷնիճէ յատուկ գործակալներ կարգելով սկսած ենք մասնաւոր խընամօք պատրաստել տալ բերքը և ահա այս խնամոց և զոհողութեանց շնորհիւն է որ այսօր ամենընտիր և հոտաւէտ ծխախոտներ կարող ենք մատակարարել նաև 150նոց, 200նոց, և 300նոց և աւելի բարձր գիներով ըստ տեսակին։

Այսուհետև ոչ ոք պիտի վարանի իւր ճաշակին յարմար ընտիր ծխախոտ գտնելու մասին, բաւական է դիմէ մեր վերոյիշեալ գործատունն 'ի Ղալաթիա Սանտըգճըլար փողոց թիւ 109, և կամ ամեն ծխավաճառներէ խնդրել մեր գործարանէն ելած ապրանքներէն։

Ծան. Օտար երկիրներէ ապրանք ուզողները կըմասնակցին այն մենաշնորհին, զոր ունիմք կայսերական կառավարութենէն, որ է պանդօքի տուրքէն ազատ ըլլալ, որով 0/0 ին 20 չափ կուննեան։

Վաճառատուներն են.

Ղալաթիա Սանտըգճըլար թիւ 109
Ջըհանգիր Ջէօմլէկճիլէր " 29
Լմին-Էօնիւ " 56

ՏԷՄԻՐՃԻԱՓՈՒԼԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՄԵՆԱԿԱՐԵՒՈՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Հասարակաց առողջութեան օգտին համար

ՄԵԾ ԴԵՂԱԳՈՐԾԱՐԱՆ ԵՒ ԴԵՂԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑ ԱՐԵՒԱՆՑԱՆ Վ. ԾԱՆՆԻ

Սէնթփիէռ հօսփիթալի հանդէպ թիւ 1, 2.

Սոյն հռչակաւոր հաստատութիւնն հիմնեալ 1867ին իւր հանճարեղ անդրոշմէն, միշտ գոհ ըրած է Կ. Պոլսոյ պատուարժան հասարակութիւնը՝ թէ՛ իւր դեղօրէից լաւութեամբն ու անխարդախ մաքրութեամբն, և թէ՛ դեղագրոց խընամով և ուշադրութեամբ շինուելովն, թէ՛ գիներուն չափաւորութեամբն, որ այս հաստատութեան յատկանիշն եղած է, և թէ՛ վերջապէս իւր պաշտօնէից բարեբարոյութեամբն և յարգական վարմունքովն իւր բազմաթիւ յաճախորդաց հետ։

Սոյն հաստատութիւնը նշանաւոր եղած է թէ՛ մեծ և թէ՛ փոքր քանակութեամբ վաճառած հետևեալ նիւթոց մասին քիմիական և դեղագործական բաղադրութիւնք, դեղորայք և վիրաբուժական գործիք քաուչուկէ շինուած նիւթեր, լուսանկարական նիւթեր, քիմիական գործիք, զուտ Սօլֆաթօ, գինիներ, անուշահոտութիւնք, ամեն ժամու համար արուեստական սառոյց։ Վաճառատունը կարող է նաև ամեն պարագաներու մէջ հիւանդանոցներու, վարժարանաց և կառավարութեան իսկ պէտք եղած դեղագործական նիւթերը մատակարարել, խիստ շահաւոր կերպիւ իւր յաճախորդաց համար, դուրս զըրկել և բերել տալ, յանձնարարութիւններ ընդունիլ։

Պ. Ծաննի Բերայի մէջ ալ դեղարան մը հիմնած է 1852ին որ այժմ իր որդւոյն Տօքթօր Ժ. Ծաննի վկայեալ դեղագործին յանձնած է գործարան մ'ունի քիմիական վերլուծութեան համար, Ռուսճուգի մէջ ալ դեղավաճառանոց։

Ադրիանուպոլսոյ մէջ կաղային (կապեօղ) ըմպելեաց գործատուն, գարեջուրի մթերանոց, գործակալութիւն ամեն տեսակ դեղօրէից և այլ նիւթոց։

Գիները խիստ չափաւոր։

ԻԼԱՆ

Գարանը սադիգ վէ պէգ վէ ֆէս վէ տէպաղխանէ վէ իզմիտ ֆապրիգալարը իչուն պիր սէնէլիք օլմագ վէ չէհրիյէսի իսապէթ իսէն միքտարը թէսլիմ իթմէք իւզրէ միւպայեա օլունաճագ օլան եւուզ սէքսէն պին գանթար պիրինճի Նիւքեամթըլ մատէն քէօմիւրիւնին պէհէր գանթարը չէրայիթի մուքարրէրէսի վէչհ իլէ սիմ մէճիտիէ օն տօքուզ ղրուշա օլարագ սէքիզ ղրուշա թալիպի զուհուր էթմիշ օլուպ մայիսըն րումինին օն սէքիզինճի բազար իրթէսի կիւնիւնէ քատար հէր կիւն միւնաքասասը պիլ իճրա նէզվի մէզքիւրտէ քարարը գաթիւսի վերիլէճէյինտէն, իթայէ թալիպ օլանլարըն վէ օն տօքուզընճը սալը կիւնիւ էվէլ թէնզիլինէ րաղպէթ պուլունանլարըն հարպիյէ նէզարէթի լէվազըմաթը ումումիյէ տայիրէսինէ կէլմէլէրի։

29 Նիսան 97 3

Ասատարլըք մահսուսի ամէրիգան, թօփ 8700, լիրա 100 ղրուշ հիսապը իլէ պէհէր լիպրասը 5 ղրուշ 33 փարա։

Ասատարլըք մահսուսի ամէրիգան, թօփ 800, լիրա 100 ղրուշ հիսապը իլէ, լիպրասը 5 ղրուշ 30 փարա։

Եաղմուրլըգ պէզի, խարամ, ատէտ 56700, սիմ մէճիտիյէ օն տօգուզ ղրուշ հիսապը իլէ պէհէր ատէտը 3 ղուրուշ 10 փարա։

Իննէ սըրդ գանէվա, մէթրօ 130,000, սիմ մէճիտիէ 19 ղրուշ հիսապը իլէ, պէհէր մէթրօսը 2 ղրշ 25 փարա։

Իքի նեւզ չօրապը տէվէ մարգը մագարա իփլիկի, ատէտ 20 պին սիյահ, 15000 պէյազ, ճէման 35000, սիմ մէճիտիէ 19 ղրուշ հիսապը իլէ պէհէր մագարասը 24 փարա։

Հարպիյէ էլպիսէ անպարընտա մահֆուզ պուլունան նումունէլէրի վէ շուրութը մուգարրէրէսի վէչհ իլէ միւպայեա օլունաճագ պալատէ մուրագգամ ալթը գալէմ ամէրիգան վէ սայիրէ ֆիյաթը մուրագգամ էշյանըն վէչհ իլէ թալիպլէրի զուհուր էթմիշ օլուպ մայիսի րումինին պէշինճի սալը կիւնիւնէ քատար պէհէր կիւն միւնագասաէրինին իճրասը իլէ գարարը գաթիլէրի վերիլէճէյինտէն, իթահիթէ թալիպ օլանլարըն վէ ալթընճը չէհարշէնպիհ կիւնիւ եւուզտէ պէշ թէնզիլինէ րաղպէթ պուլունանլարըն հարպիյէ նէզարէթի լէվազըմաթը ումումիյէ տայիրէսինէ կէլմէլէրի իլան օլունուր։

28 Նիսան 97 2

Հարպիէ սարաճհանէ անպարը իչուն մէմհուր նումունէսի վէ շուրութը մուգարրէրէսի վէչհ իլէ միւպայեա օլունաճագ օն պին թագըմ տէօքմէ մամուլ բիյատէ նէֆթրին թագըմըն սիմ մէճիտիէ 19 ղրուշ հիսապը իլէ պէհէր թագըմը 3 ղրուշ 10 փարայա թալիպի զուհուր էթմիշ օլուպ մայիսը րումինին ալթընճը չէհարշէնպիհ կիւնիւնէ քատար պէհէր կիւն միւնագասասընըն իճրասը իլէ մէզքիւր կիւնտէ քարարը գաթիսի վերիլէճէյինտէն, իթա իթմէյէ թալիպ օլանլարըն վէ նէհարինճի փէնճշէնպիհ կիւնիւ եւուզտէ պէշ թէնզիլինէ րաղպէթ պուլունանլարըն հարպիյէ նէզարէթի լէվազըմաթը ումումիյէ տայիրէսինէ կէլմէլէրի իլան օլունուր։

28 Նիսան 97 2

ԻԼԱՆ

Շիրքէթի Խայրիէ վաբօրլէրի լազըմէսի իչուն էհէմի, սէքիզ, օն պին գըյէ գատար գէյթուն եաղը պիլ միւնագասա միւպայեա օլունաճագընտան թալիպ օլանլարըն քազըր երթէսի վէ փէնշէնպէ կիւնլէրինտէ մունէլէրի խամիլէն Շիրքէթի մէզքիւրէ իտարէ մէճլիսինէ կէլմէլէրի իլան օլունուր։

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ա. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա 1 մայիս.

Օսմ. Քօնս. գոցուեցաւ		17,27 2/2
» » բացուեցաւ		17,30
» » կէս օրին		17,34

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

		Անգ. լիր.
Սօսիէթէ Ժէնրլ. 6 0/0	»	5,10
» Օթօման	»	3,35
Կ. Պոլսոյ Պանքան (գ. կա.)	»	16,10
Քրէտի Ժէնէրալ 6 0/0		5,35
Փոխ. 1863 (Մութոն) 6 0/0	Ֆր.	88,
» 1865 (») 6 0/0	»	89,
» 1869 (Բինար) 6 0/0	»	88,
» 1872 (Պօն տիւ թրէզօր)	»	28 50
» 1873 (Բինար) 6 0/0	»	85,
Րումէլիի երկաթուղի	Ֆր.	58,50
Լաւրիում	»	111,
Թրամուայ (գ. կա.)	Օսմ. լիր	370,
Թիլթագրամ	»	955
Հէվալէսիգ		45
Րէբօր		

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

(Օսմ. ոսկին 100 ղրշ.)

	Ղրշ.
Անգղիական ոսկի	109 30
Գաղղիական »	87 21
Բօլ	90 2
Գրիմիգ	51 25
Գառայն թուղթ 8 րուպլի 85 գարիք	
Գառայն արծաթ (նոր)	92
Մէճիտիէի տարբերութիւն	7 32
Վէցնոց	127
Հինգնոց	211 20
Հինգնոց (անկէտ)	178
Մէթալիք	206 20
Պըինճ (անուանական)	670

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտրա 12 մայիս.

Անգղ. Քօնս.	102 1/4
Օսմ. »	16 3/8
Փոխ. 1865	17 1/2
» 1869	17 3/8
» 1871	78
» 1872	28 3/4
» 1873	16 3/4
» 1877	91 1/4
Պանք Օթօման	16 3/8
Ռուս. փոխ. 73ի	94 3/8
Եգիպտ. միացեալ	77 3/8
» արտօնաւոր	98 1/4
Տայրա Սանիէ	77 1/2
Փոխ. Ռօչիլտ	99 3/8
Փոխնկագիր Փարիզի վրայ	,

Փարիզ 12 մայիս.

Գաղղ. Քօնս. 5 0/0		119,95
» » 3 0/0		85,77 1/2
Օսմ. Քօնս.		16 47 1/2
Փոխ. 1865	Ֆր.	90
» 1869		88
» 1873		85
Օսմ. Երկաթուղի		60 25
Պանք Օթօման		666 25
Քրէտի Լիօնէ		890
Ռուս. փոխ. 5 0/0 (1877)		96 5/8
» » Արևելեան		62 5/8
Իտալ. Քօնս.		90 30
Եգիպտ. միացեալ		380
Փոխնկագիր Լոնտ. վրայ		25,23

Վիէննա 12 մայիս.

Փոխ. Լոնտրայի վրայ	117 80
Րումէլիի երկաթուղի	28,30

ՓԱՆԱՍԷ

ԴԵՂ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ԴԵՂ ՍԱՄԱՐԱՑԻՈՑ

Կը ծախուի Մինասեան և Ընկերաց Ամերիկեան վաճառատունը ի Ղալաթիա Կոստանդնուպոլսոյ։

Փանասէն իւր օգտակարութեամբն, ինչպէս Ամերիկայի և Եւրոպիոյ, նոյնպէս և Թուրքիոյ այլ և այլ կողմերը մեծ ընդունելութիւն գտած է։

Փանասէն գեղացւոյն և գաւառացւոյն բժիշկն ու բարեկամն է և մեծ օրհնութիւն մը համարուած է այն տեղերուն համար, ուր բժիշկ ու դեղ և դարման հազիւ կը գտնուին։ Փանասէն բուսեղէններէ բաղադրեալ լինելով՝ բոլորովին անվնաս է։ Փանասէն այրածի ցաւը կ'առնէ ու քիչ ատենի մէջ կը բուժէ։ Նոյնպէս և մարմնոյ կտրուած ու ճմլուած տեղերուն ցաւն ու բորբոքը շուտով կ'անցնէ։

Ջղային, յօդային և ոսկրային սաստիկ ցաւերը բուժելով տագնապները կը հանդարտեցնէ։ Ստամոքսի, փորի և աղեաց ցաւերը կը կտրէ ու պաղէ յառաջ եկած դժուարութեանց առաջքը կառնու։

Փանասէն ակռայի սաստիկ ցաւերը շուտով կը բուժէ։ Մարմնոյ կտրուած կամ վիրաւորեալ կողմերն առատ փանասէ քսելով շուտ կը բժշկուին ու կը գոցուին։ Փանասէն կը բժշկէ նաև փորհարութիւն, թանչք, հազ, ցերմ, կոկորդի բորբոք և ուռեցք, մէջքի ցաւ և այլ զանազան ախտեր, որոց սկզբնապատճառը գրեթէ նոյնն են։ Այսպէս կը վկայեն շատեր, որք փորձած են։ Ընտանիք իրենց տան մէջ ու պանդուխտք և ճանապարհորդք իրենց մօտ փանասէ պահելով և յանկարծական դժուարութեանց ատեն գործածելով՝ մեծ օգուտ կը քաղեն և ծանր հետևանաց առաջը կ'առնուն։ Փանասէն հեղուկ է՝ որ թէ՛ մարմնոյն վրայէն քսելով և թէ՛ խմելով ալ բժշկութիւն կը գործէ։

Գործածութեան կերպը հետևեալն է։ Գլխաւոր վաճառատեղին է՝ Ղալաթիոյ Եէնի-Ջամիի դիմաց կից Մինասեանին Ամերիկեան վաճառատունը, նաև մայրաքաղաքիս դեղագործաց քով ու գաւառներն ալ կը գտնուին։